

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Хороша освіта та належне виховання – це перепустка до успішного життя кожної людини. Значення освіти важко переоцінити. Певною мірою вона є способом самовираження для кожного із нас: освіта, а згодом і працевлаштування, подальші перспективи – це самостійність та незалежність. Ще зовсім нещодавно (якихось сто із гаком років тому) жінкам в Україні отримати ці ключові інструменти для самореалізації було досить складно. Тож спробуємо оглядово показати розвиток жіночої освіти початку минулого століття.

Нещодавно нами було проведено опитування серед колег-студентів, і, на жаль, майже половина з них вважають, що жінка може самореалізуватися та досягти успіхів лише здобуваючи гуманітарні спеціальності. І це у світі гендерної рівності! На думку Івонни Черчович, «жіноча освіта» – збірне поняття, яке охоплює комплекс проблем і дискусій навколо навчання дівчат і жінок від початкової до вищої школи. Воно містить питання гендерної рівності й однакового для всіх доступу до освіти, проблему роздільного навчання та його релігійного спрямування як звично релевантної до жіночої практики. У ширшому контексті тему «жіночої освіти» пов'язують із проблемою подолання бідності, адже освічені жінки набагато рідше вступають у ранні шлюби, виходять заміж проти своєї волі, помирають при дітонародженні, захворюють на інфекційні хвороби і взагалі мають набагато більше можливостей для повноцінного життя [1].

Пропонуємо розглянути проблему становлення жіночої освіти на прикладі Австро-Угорщини. Тут свого часу з 1870-х років були відкриті жіночі вчительські семінарії. Офіційно вони не зараховувалися до категорії середніх шкіл, проте їхня популярність і помітна роль в освітній системі сприяли тому, що в тогочасній публіцистиці і навчально-методичній літературі їх класифікували як середній навчальний заклад [2, с. 606]. Чотирирічний курс навчання охоплював 16 предметів: релігія, історія, біологія, географія, математика, письмо, фізика, педагогіка, дидактика, музика, польська, німецька й українська мови, «наука домашнього господарства» та гімнастика.

Особлива популярність учительських семінарій серед жінок пояснювалася порівняно невеликим терміном навчання (а отже, потребою за нього платити) і тим, що вони в підсумку гарантували конкретну професію. В умовах дуже обмеженого вибору професія була особливо цінною, а мрія стати вчителькою нерідко ототожнювалася з самостійністю і незалежністю. Але на заваді юній дівчині ставали батьки, старші покоління, суспільні стереотипи щодо того, що жінка першочергово має бути господинею та матір'ю. Моя прабабуся, яка була слухачкою Київських вищих жіночих курсів, у своїх спогадах говорила, що навчатися у той час для простої дічини з села було не тільки недопустимо, а й непристойно.

Ближче до кінця XIX століття конкуренція за посаду вчительки ставала дедалі жорсткішою, особливо в містах. Умови праці вчителів на селі відлякували, бо асоціювалися з побутовими невгодами і відсутністю товариського спілкування. Такі непривабливі перспективи красномовно проілюстрував російський художник Володимир Маковський. Його картина «Приїзд вчительки в село» (1897) показує

юну випускницю гімназії, яка з сумом розуміє всю примарність її молодечих мрій про професію і їх несумісність з обставинами сільського побуту.

Схожа картина постає із спогадів Уляни Кравченко. Свій перший візит у середині 1880-х років у школу села Стоки на Львівщині майбутня поетеса описувала так: «Входжу. В сінях вітер зірвав мені капелюх. Стелі не було, а в стрісі діри, протяг. По лівій руці – не знаю, яким словом це назвати, – справді нора темна, без долівки та стелі, з розваленою стіною. По правій руці більша вже, – як старий сказав, – “цимбра”, але також без “помосту”, зі стелею з тяжких чорних бальків» [3, с. 60]. Звісно, такі умови праці спільні були і для чоловіків-учителів, однак у них, на відміну від жінок, існувало набагато більше можливостей кар'єрного зростання, оскільки жінки могли викладати лише в жіночих гімназіях, їх науковими дослідженнями ніхто не цікавився. Та і про який розвиток педагогіки чи інших наук могла йти мова у селі понад сто років тому. Мені б хотілося додати популярну та досить поширену на той час приказку: «Одні чоботи, хто взувся – той і до школи йде»

Альтернативним способом здобути вищу освіту для жінок в межах імперії з 1870-х років стали Вищі жіночі курси. Тоді ж таки в лексиконі жителів міст з'явилося нове слово – курсистка. По суті, Вищі жіночі курси (ВЖК) – це були приватні школи, у яких університетські професори викладали слухачкам предмети з курсу вищої школи. Влада розглядала створення таких навчальних закладів як тимчасовий захід, потрібний для обмеження освітньої міграції [4, с. 808]. Наприклад, у 1878 році у Києві були засновані Вищі жіночі курси за ініціативою Аделаїди Жекуліної. Матеріальні засоби Київських курсів не могли вважатися мізерними, сума громадських пожертвувань була досить великою, але не було правильної організації єдності в завідуванні господарською частиною курів, яке розпадалося між педагогічною радою і піклувальним комітетом. Дворічний курс навчання був розширений до чотирьохрічного, існували словесно-історичне та історико-філософське відділення. Викладачі заохочували слухачок до самостійної дослідницької роботи, утворювали українознавчі гуртки. На відміну від випускниць закордонних університетів, курсистки не могли серйозно розраховувати на продовження наукової кар'єри, хіба що як аматорки, а їхні дипломи не були тотожними університетським. З часом почали відкриватися університети, жінка могла почувати себе вільно та незалежно.

Загалом, пройшовши довгий шлях, жінки змогли вибороти право на освіту і довести що вони не тільки господині та мами, а й повноправні члени суспільства. На сьогодні ця тенденція змережується і зміцнюється.

Список використаної літератури

1. Жіноча освіта в Україні; історичний огляд [Електронний ресурс]. Режим доступу: genderindetail.org.ua.
2. *Стайс Р.* Женское освободительное движение в России: Феминизм, нигилизм и большевизм, 1860-1930 / Р. Стайс / Пер. с англ. – М.: РОС - СПЭН, 2004. – С. 616.
3. *Юкина И.* Русский феминизм как вызов современности / И. Юкина. – СПб.: Алетейя, 2007. – С. 60.
4. *Некрасова Е. С.* Женские врачебные курсы в Петербурге / Е. Некрасова // Вестник Европы. – 1882. – № 12. – С. 808.